

hogy egy szabad államot hozzon létre a Congo mellékén. A mit eddig e folyammellékre költött, az nem befektetés, hanem emberbaráti, civilizatori kiadás, melynek gyümölcseit nem a társaság akarja élvezni; anyagi érdekei a Társaságnak csak akkor támadnának, ha a folyam vízeséses mellékein vasutat is építene. De ilyenmire mindaddig nem vállalkozhatik, míg teendő befektetéseit kellőleg nem biztosíthatja. Különben, ha a Congo medenczéje nemzetközileg is e Társaság felsősége alá helyeztetik, az lesz az első dolga, hogy a Congot egészen tengerig szabadnak fogja nyilvánítani, vagyis megnyitja azt valamennyi nép kereskedelme és civilizáló működése előtt, aztán pedig, ha ez megtörtént, visszavonul s a létesítendő szabad államnak vagy államoknak engedi át a működési tért.

Könyvészet.

Biharország. Utirajzok írta K. Nagy Sándor. II. javított és bővített kiadás Nagyvárad ifjabb Berger Sámuel kiadása 1884. 8-ad rétt 271. lap. Ára 1 frt 30 kr.

Első pillanatra mosolygásra költ e csinos kiállítású és terjedelméhez képest (18 $\frac{1}{4}$ iv) olcsó könyvnek emfaticus módon választott címe, — eszünkbe juttatja hasonlóan hyperbolikus mondását a Fáraó népéből származott amaz új magyarnak, ki kellemetlen utóemlékek hatása alatt a volt Kiskunság egyik szerény városkáját Majsa vármegyének tisztelte. De, midőn szerzőjében »A Székelyföldön és az Aldunán« című utirajzok szellemes reflexiókban gazdag írójára ismerünk, kinek e munkájából a »Kecskemét« 1883. 29-ik száma közölte mutatványul a Kesskemétet érdeklő részleteket; valamint azt is látjuk, hogy a Biharország 2-ik kiadást is ért: mérsékeljük előre is derűtségünket, mert ilyen kelendőség irodalmunkban nem minden utirajzzal esik meg, gyarlóbakkal legalább nem.

A ki hazánk szépségei iránt a külföldi ragyogványokon még mindig kapadozó közönségünknel figyelmet akar költeni, nem is mellőzheti az emfazist; kénytelen nagyító képeket használni és mi egyik ilyenül akarjuk tekinteni a szerzőnek műve 185-ik lapján ejtett következő szavait: »Sok tudományágnak van nálunk még kicsire terjedő irodalma: de aligha van irodalmunkban valami hiányosabban képviselve, mint a földrajz, ez a mindenkre nézve legfontosabb tudomány. Bátran bevallhatjuk, hogy, habár két sort

betölt is könyvtárunkban Magyarország földirata, mégis nagyon hiányos fogalmaink voltak Vaskóh városáról». Ismertette Vásárhelyi János a kalugyeri időszakos forrást a Tudományos Gyűjtemény 1822-ik évi IX. füzet 85—89. lapjain.

Azt azonban kész szívvel elismerjük, akár tapasztalás alapján, a mit előszavában mond, hogy Biharnál Magyarországnak nincs, de nem is lehet szebb megyéje, hol a rezgő délibábos rónától a kopasz sziklák jégbarlangjáig és az égbe nyúló havasok zugó fenyeséig minden fölthalálható. És hogy »azok a jó bécsi németek már évtizedekkel ezelőtt adtak ki megyénkről könyveket s a mi kényelmességünk még annyit sem enged meg, hogy azokat magyarra lefordítsuk.« Ilyen pl. Kis és Sartoritól: *Naturwunder des Oesterreichischen Kaiserthums. II. Theile* Wien 1807., de már 1814-ben Tanárky Mihály lefordította belőle a funatzai barlangot, melyben sok ember és baromcsontok találtaknak. (Magyarország természeti ritkaságai 92—95. lap.)

Ez emelkedett hangon és mégis kedélyesen írott munkából, közvetlen megfigyelések alapján készült, nagyon sok szépet idézhetnénk, de egy ilyen anthologia úgy sem pótolhatná magát a művet. Érdekesebb tehát a fejezetek címeinek felsorolása. 1. A Sárrét és széksós vidék. 2. Az aszfalthegy és vidéke. 3. Az Érmelék. 4. A Rézhegyek vagy Feketeerdő és vidéke. 5. Sólýomkő vára. 6. A Körös völgye. 7. A Jád völgye. 8. Szalonta vidéke. 9. A tenkei fördő. 10. Beél vidéke. 11. Szent László és a Félix fürdő. 12. Lunkászprie vidéke. 13. A meziádi barlang és vidéke. 14. Belényestől Vaskóhig. 15. A vaskóhi vashámor. 16. A szohodoli üreg vagy Campanesca. 17. A kalugyeri dagadóforrás vagy Isbucu. 18. A fonácza barlang. 19. Rézbányán. 20. A Portale. 21. A bányákban. 22. Körös barlangja. 23. Belényesben. 24. A fenesi vár vagy Béla vára. 25. Bihar-füred vagy Stina de Vale.

E gazdag megyében ásványfürdők vannak Konyár, Szalárd, Tenke, Kalugyer vidékén és Biharfüreden; meleg források Káránd, Nagyvárad, Robogány, Lunkászprie (Toplicza), Gyigyesen- és Stina uli Argyil-on. Só Bogdán-Sováron, petroleum a Czigányvölgyben, kőszén Fehérpatakon, Nagybaródon, Lunkászprie-n; márvány Csarnóházán, Dámoson, Nagybaródon, Robogányban, Kolleston, Kimpen, Kalugyeren; üvegnek való kova Feketeerdőn, Sólýomkőn, Beélben; ezüst Vale sacán, ólom Mélyvölgyön. És hogy a »Lotharingia bonis suis contenta« mondás egész mértékben ráolvasható legyen, jelezhetjük a síkvidék termékein kívül a sok diót, a gesztenyét Siteren,

a bort Csermályon, Élesden, Érmelléken. Diószegen Zichy Ferencz grófnak 100 holdas szőléjéhez mért pinczéjében, nemcsak 1240 akós hordója van, de bora is olyan kitünő, hogy belőle 1871-ben 200 üveg aszút egyenesen a chinai császár asztalára szállított.

Biharmegyének természeti szépségeit emelik a pesterei, kálotai, brátkai lunkászprie-i, fonáczei, körösfői és leirhatlanul érdekes meziádi cseppkőbarlangok; a csarnóházi kénköves és a galbinai jégbarlang. Megérdemelte az ilyen nemes anyagot sükerülten földolgozó munka is azt, hogy megvegyük és elolvassuk; mert a benne talált élvezetek kellemes reminiscenciára hangolnak akkor is, ha már letettük kezünkből.

Hanusz István.

A magyarok hazája írta Adam Edmondné (Lamber Juliette). Jogosított magyar kiadás. Kis 8-ad rét 236 lap. Budapest. Révai testvérek kiadása IV. Váci-utca 11. 1885. Ára 1 frt 60 kr., velin papíron 2 frt 50 kr.

Női szívhez méltó meleg rokonérzéssel, történetünkben járatos és magasröptű fantázia vezérelte ragyogó tollal, a közvetlen szemlélet alapján szülemlett eredeti gondolatokkal írott mű ez; egyike ama keveseknek, melyek minden sorukban talán csak fényesebb oldalunkat törekcszenek kimutatni, éles ellentétben azokkal a közelebb szomszéd írókkal, kik közül sokan csak kicsinyleni tudnak nálunk mindent. »Es liegt alles in den Augen, mit welchen man etwas ansieht«, mondja W. Jensen. De Adamné asszonyt el is kapja olykor festéseiben irántunk való kedvező, hogy ne mondjuk szinte megvesztegetett elfogultsága, mely nálunk mindent bűvös, ideális világításban lát: országot, embert, intézményeket. Műve politikai röpiratszerű jelenség inkább, mint földrajzi ismertetés, de ez utóbbi számban is igen figyelemre méltó. Jó kalauz azoknak különösen, kiknek részére írta, t. i. az irántunk főnkelt módon érdeklő francziáknak, kik a politikai lapokban felőlünk oly egymásnak ellentmondó értesítéseket olvashatnak.

Gazdag tartalmát visszatükrözik a könyv fejezeteinek czimeit és rövid resuméi: Elindulás, Modena, Turin, Milano, Velence. Vidékek, Göröz, a Karst, Laibachtól Budapestig. Budapest, első benyomások. A nagy magyarok, Jókay, Pulszky, Gyulai, Liszt. A magyar politika 1848-tól maig. A magyar parlament, a parlament külseje. Aktuális politika, a választások és a függetlenségi párt. Szlávok és magyarok, a nem-magyar fajok. A liberalismus, a katholikusok és a keresztény socialisták. A nagybirtok, mágnások és földjeik. A pusztá, Mezőhegyestől Szentessig. A magyar haza szívében, Szentess. A Tisza, a szegedi árvíz. Szeged, az új város.